
O'ZBEKISTON

TIL VA MADANIYAT

AMALIY FILOLOGIYA MASALALARI

2023 Vol. 1 (5)

www.aphil.tsuull.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Saodat Muhamedova

Mas'ul kotib: Xurshida Kadirova

Tahrir kengashi

Aynur O'zjan (Turkiya), Baydemir Husayn (Turkiya), Alfiya Yusupova (Rossiya), Luiza Samsitova (Rossiya), Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Merveri Ismailova (Ozarbayjon), Abdulhay Sobirov, Muyassar Saparniyazova, Ikrom Islomov, Shoiri Isayeva, Nargiza Musulmonova, Munira Shodmonova, Oqila Turaqulova, Yekaterina Shirinova, Dilrabo Elova.

Jurnal haqida ma'lumot

"O'zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari" seriyasi
• Oliy attestatsiya komissiyasi ilmiy nashrlar ro'yxatidagi "O'zbekiston: til va madaniyat" akademik jurnalining ilovasi hisoblanib, unda professor-o'qituvchilar, doktorantlar, stajor-tadqiqotchilar, mustaqil izlanuvchilar, magistrantlarning amaliy tilshunoslik, amaliy adabiyotshunoslik, kompyuter lingvistikasi, o'zbek tilini davlat tili va xorijiy til sifatida o'qitish, noshirlik ishi kabi sohalarga oid tadqiqotlari nashr qilinadi.

Jurnal ilovasi bir yilda ikki marta chop etiladi.

O'zbek, rus va ingliz tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi.

Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

"O'zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari" seriyasi 2022-yildan chiqa boshlagan.

MUNDARIJA
Amaliy filologiya

Saodat Muhamedova
Ayrim ruscha familiyalarining turkiy asoslari xususida

Anar Ashrova, Barista Muxatbek, Ilahiyat Ramazonova, Nurgul Berikayeva
Akademiklik uchunliklari damlati - universitetlarning innovatsion mahsuloti

Nargisa Soliyeva
Siyosiy matnlarni lingvistik ekspertizadan o'tkazish tahlil bosqichlari

Ahror Murtazayev
Normativ-huquqiy hujjatlarda leksik birliklarning qo'llanilishi masalasi

Qiyosiy tilshunoslik

Ismayilova Mervariy Abbas qiz
O'zbek-qipchaq qrupu turk dillari dialektlarida ahang qanunlari milliy identifikatsiya

O'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitish

Gulshan Asilova, Beg'am Qarayeva
O'zbek tilini o'qitish metodikasining ilmiy-nazariy asoslari

Dilafroz Xidoyatova
O'zbek tilini o'qitishda samarali ta'lim jarayoni tashkil etishdagi muhim aspektlar

Psixolingvistik

Ekaterina Shcherbina
Nekotorye aspekty o'zbek tili

Sotsiolingvistik

Radijon Zaripov
Dunyo mamlakatlaridagi davlat tili menejmentining huquqiy-me'yoriy asoslari

Lingvokulturologiya

Nargiza Musulmanova, Nasim Xo'jayev
Tilshunoslikda genderolingvistikaning shakllanish jarayoni

Gulnazar Huseynova
Ruscha o'zbek tili va ruscha o'zbek tili

Amaliy leksikografiya

Dilfuza Hasanova
O'zbek tilida kash-kor ifodalovchi leksik birliklarning leksikografik tahlili

O'zbek va rus tillariga tarjima qilish masalalari

Xurshida Kadirova
Tarjimada efferent va disferentlarning etimologik xususiyatlari

Nazariy va amaliy adabiyot masalalari

Gulsanam Nozova
Maqbul Shayxov adabiy merosining til xususiyatlari

Mutolaaning amaliy aspektlari

Okila Turakulova
Adabiyot darslarida tekstual-analitik tahlil asosida o'quvchilarda mutolaani rivojlantirish

MUTOLAANING AMALIY ASPEKTLARI

ADABIYOT DARSALARIDA TEKSTUAL-ANALITIK
TAHLIL ASOSIDA O'QUVCHILARDA MUTOLAANI
RIVOJLANTIRISH

Okila Turakulova¹

Abstrakt

Mazkur maqolada adabiyot darslarida o'quvchilarda kitob mutolaasini rivojlantirishning o'ziga xos usullari yoritilib, mutolaani rivojlantirishdagi adabiyot darslarining samaradorligi, badiiy asarning o'quv-didaktik tahliliga analitik yondashuv adabiy ta'limni modernizatsiyalashning muhim omillaridan biri ekanligi ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: *kitob, mutola, analitik yondashuv, o'quv didaktik tahlil, tadqiqotchilik, izlanuvchanlik, mantiqiy fikr, konseptual savol.*

KIRISH

Dunyoda kun-u tun axborotlar, xabarlar tahlil etiladi. Ayniqsa, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, harbiy, sport, madaniyat sohalarida doirasi-dagi axborotlar, xabarlar tahlili sira to'xtamaydi. Jahonning qaysidir bir joyida sodir bo'lgan voqea-hodisa, yangilik, xushxabar yoki noxushlik ma'lum vaqt o'tib-o'tmasdan ommaviy axborot vositalari, internet tizimi orqali olam bo'ylab tarqaladi. Bu jarayonda tafakkuriy tezlik, kenglik, aniqlik, mazmundorlik kabi fikrlash sifatleri muhim rol o'ynaydi. Fikrlar oqimi kuchayadi, turli munosabatlar bildiriladi. Barcha axborotlar, xabarlar tafakkur vositasida idrok etiladi. Tafakkuriy rivojlangan kishilarning tahliliy xulosalari xato va adashishlardan yiroq, aniq va mazmunli bo'ladi.

Tahlilning to'g'ri va aniq bajarilishida tahlilchining tafakkur qobiliyati, bilimi yetakchi omil hisoblanadi. Tahlil orqali predmet turli tomondan tekshiriladi, ochib beriladi, muammolar va ularning yuzaga kelish sabab-oqibatleri belgilanadi, ularni hal etishning op-

¹ Turakulova Okila Amirulovna - Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti O'zga tili guruhlarida o'zbek tili ta'limi kafedrasida dotsent, p.f.d. (PhD)

E-manzil: torakulova@navoiy-uni.uz

ORCID: 0000-0002-7783-6418

Iqtibos uchun: Turakulova, O.A. 2023. "Adabiyot darslarida tekstual-analitik tahlil asosida o'quvchilarda mutolaani rivojlantirish" O'zbekiston: til va madaniyat. Amaliy filologiya masalalari. 1(5):

hisoblanadi.

O'zbek tilining izohli lug'atida "tahlil" atamasiga: "tarqalish, (kurtak) yozish; tekshirish, surishtirish; hal qilish, ochish"; Narsa, hodisa va shu kabilarni mohiyat, qonuniyat va boshqa jihatlardan tekshirish, o'rganish ishi. Biror narsa, ma'lumot va shu kabilarni ma'lum nuqtai nazardan o'rganish, baholash, biror narsaning tarkibini belgilash va uning mohiyatini tadqiq etish" [O'TIL 2007, 40], deb izoh beriladi. Olimlar R.Samarov va X.Alimov "Tahlil murakkab tafakkur operatsiyasi hisoblanib, uning yordamida predmet va jaryonlar (hodisalar) aniq o'lchov birligiga ega bo'lgan usullar vositasida yaxlit tarzda yoki alohida qismlarini turli belgi va xususiyatlari bo'yicha aloqadorlik darajasini belgilab beradi. ...Tahlil alohida ilmiy tayyor-garlikni, turli ilmiy uslublarni maqsadli tanlash va o'rinli qo'llash, o'rganilayotgan muammo bo'yicha bilimga ega bo'lishni talab etuvchi faoliyatning murakkab turidir" [Samarov 2016, 23-28], deb ta'rif berishadi.

Ayon bo'ladiki, tahlil ko'p tarmoqli bo'lib, predmetni atroflari bilan bilishni, anglashni ko'zda tutadi. Inson hayotini tahliliy fikr yuritishsiz tasavvur qilish mumkin emas. Tahlil turlari ichida insonning nozik sezimlariga ta'sir o'tkazishda, unda hayrat, quvonch, zavq, shodlik, qayg'u, g'azab, nafrat, shafqat kabi bir qancha his-tuyg'ularning namoyon bo'lishida, insoniy fazilatlarni shakllantirishda, bilish darajasini yuksaltirishda badiiy asarlar tahlili eng yetakchi o'rinda turadi.

Ko'rinadiki, badiiy asar tahlili va talqini hamisha ilm egalari-rining diqqat markazida bo'lib kelayotgan murakkab aqliy faoliyat turidir. Badiiy asarning butun qirralari tahlil vositasidagina ochib beriladi. Tahlilchi asardagi oddiy kitobxon "ko'ra olmaydigan", fahmlamaydigan eng nozik jihatlarni ham "kashf" etadi. Har qanday tahlilning muvaffaqiyati tahlilchining tafakkur salohiyatiga, fikrlash layoqatiga, tajriba-mahoratiga qat'iy bog'liq bo'ladi. Adabiyot o'qitishda esa o'qituvchining badiiy asar tahlili kompetensiyasi ta'lim si-fatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Adabiy ta'lim oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalarga, asosan, badiiy asarlarni tahlillash orqali erishiladi. O'quvchining adabiy tafakkuri badiiy asar tahlili jarayonida shakllan-tiriladi. Badiiy asar tahlili adabiyot darslarining faoliyat mazmuni, qurilish mexanizmi, harakat strategiyasidir. Adabiyot darslarini badiiy asar tahlilisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Adabiy ta'limdan o'rin ol-gan badiiy asar tahlil vositasidagina o'quvchining haqiqiy ma'naviy mulkiga aylanadi. "...O'quvchilarning fikrinigina emas, balki uning

148

[Yo'ldoshev 1996, 68].

Xo'p, shunday ekan, adabiy ta'limni yanada yaxshilashning, badiiy asar tahlilini takomillashtirishning yana qanday yo'llari bor? Qanday pedagogik tadbirlar qo'llanilsa, o'quvchilarda badiiy asarlarni o'qishga, uqishga, tahlil etishga bo'lgan munosabatlar ijo-biy tomonga yuksaladi? O'quvchilarda kitob mutolaasi, kitobxonlik madaniyatini yanada shakllantirishning asosiy mezonlari nimada?

ASOSIY QISM

Analitik tafakkur fikrlashning shakl va ma'no munosabati-ga ko'ra murakkab turlaridan biri bo'lib, tahlil etilayotgan obyekt-ni atroflari bilan o'rganish, tahlillash, maqbul qaror va xulosalar qabul qilish imkonini beradi. Analitik tafakkurning mantiq bilan qat'iy bog'langanligi uning eng muhim xarakterli jihatidir.

Yuqorida ta'kidlanganidek, mustaqil fikr yurita oladigan shaxsgina analitik tafakkur yurita olishi mumkin bo'ladi. Analitik tafakkur yuritish mustaqil fikrlashdan boshlanadi. Badiiy asarning analitik tahlili quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

- tahlil obyekti, muammo, masala belgilanadi, motivatsiya hosil qilinadi. Badiiy asar, undan olingan parcha, badiiy obraz, asarni o'rganishning boshqa jihatlari tahlil obyekti bo'lishi mumkin;

- matn mantiqan qismlarga ajratiladi;
- matndagi har bir so'z, jumla ustida fikr yuritila-di, ma'no qatlamlari ochiladi. So'z va jumalarning zohiriy va botiniy ma'nosi, ulardan kelib chiqadigan yangi mantiqiy fikr va xulosala-riga alohida e'tibor qaratiladi. Analitik fikrlash jarayonida fikrlardan yana yangi fikrlar hosil qilinadi. Fikrlarning matnga mantiqiy aloqa-dor bo'lishi talab etiladi;

- matnda ifodalanmagan, ammo unga aloqador, tahlil obyekti "yechish", "ochish" uchun xizmat qiladigan ayrim ma'lumotlar mantiqan shakllantiriladi. Bu o'rinda tahlilchining ijod-korligi - kreativligi rol o'ynaydi;

- tahliliy fikr, xulosalar yasiladi;
- "kashf" etilgan har bir fikr va xulosa asoslab ber-iladi;

- eng maqbul fikr, xulosa saylab olinadi.

O'quvchining badiiy asar matni bilan to'liq tanishib chiqqan bo'lishi analitik tahlil ko'lamini va mazmunini yanada kengaytiradi. Analitik tafakkur xulosalari o'quvchi yoki o'quvchiga nasihat, masla-

hat tarzida majburan singdirilmaydi, mustaqil ravishda idrok etishga o'rgatib boriladi. Analitik tafakkur qilish jarayonida o'quvchi yoki o'quvchi o'zini go'yo detektiv voqealar girdobiga tushib qolgandek sezadi, tahlilga mohir izquvar sifatida kirishadi. Bu narsa unga yanada ilhom beradi, o'z "evrika"siga ega bo'lishga undaydi, tadqiqot ishlariga rag'bat uyg'otadi. O'quvchida tafakkurning mazmundorligi, kengligi, mustaqilligi, tashabbuskorligi, pishiqligi, mahsuldorligi, tezligi, chuqurligi kabi sifatleri qaror topadi, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasi shakllanadi. Tahlilning masshtabi kengayadi, mazmuni boyiydi. Fanlararo integratsiya takomillashadi. Analitik yondashuv ustuvor bo'lgan tahlil jarayonida o'qituvchining "yuki" yengillashadi: o'quvchilarning faolligi ixtiyoriy ravishda ortadi. O'quvchida yana ko'plab badiiy asarlarni o'qish, ularni shu taxlitda tahlillash istagi tug'iladi. Badiiy asar tahliliga analitik yondashuv adabiy ta'limga yangicha pedagogik ruh, intellektual quvvat beradi.

Adabiy ta'limda badiiy asarni matnga tayanib, badiiy obrazlar asosida yoki mummo doirasida didaktik tahlil etish ommalashgan. Matn doirasidagi tahlil "tekstual tahlil", deb ham yuritiladi. Bunday tahlil jarayonida badiiy matn adabiyot muallimi boshqaruvida "kashf" etiladi. Ta'lim bosqichlarida Cho'lponning "Kecha va kunduz" romani o'quv reja va dasturlar doirasida, mustaqil o'qish tarzida atroflicha o'rganiladi, asar bilan to'liq tanishib chiqiladi. Ushbu asardan olingan parchani analitik tafakkur vositasida tekstual tahlillash yuqorida qayd etilgan fikrlarni dalillash imkonini beradi. (Asardan olingan quyidagi parcha auditoriya doskasiga yoziladi yoki proyektor orqali tushiriladi):

... Akasi o'z gapini yedirolmagach – Qurbonbibi bilan maslahat qilib turib – masalani eshon boboga arz qildi.

Eshon avval:

- So'fi o'zi qani? – deb so'radi.

So'fining akasi:

- Uyda qoldi... Sal tishi og'ribdi... – dedi.

Eshon kuldi:

- Tishi og'ribdimi? – dedi. – bay-bay! Tish og'rig'i yomon

narsa. Boring, ayting: kapponing burchagidagi sartaroshga borsin, ombir solib, darrov olib tashlaydi. Tinchiydi-qoladi... Boring, omin ollohu akbar! [Cho'lpon 2015, 16-17]

O'quvchilar berilgan parchani diqqat bilan o'qib chiqadilar. Asar matni bilan to'liq tanishish jarayonida olgan bilim va taassurotlariga tayanib, parcha ustida analitik tafakkur yuritadilar. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, tekstual tahlil jarayonida har bir so'z, jumla usti-

da mantiqiy fikrlash harakati boshlanadi:

- "Akasi" – begona odam emas, tug'ishgani, jigari; eng yaqin odami – qarindosh;

- "yedirolmagach" – shevaga xos so'z, so'z va gapini uqtirolmagach, tushuntira olmagach, suhbatdosh o'z fikrlarini tinglovchiga yetkazib bera olmaganida, nima demoqchi ekanini yoritib bera olmaganida "gapini yedirolmadi", deb aytiladi. "Gapini yedirolmaslik" so'zlovchining nutqi ta'sirchan emasligidan, ifodaviy kamchiligidan, so'zlovchining kommunikativ layoqati yuqori emasligidan yoki shu suhbat jarayonida "topib gapira olmaganidan" (Yaxshi topib gapiradi...) darak beradi;

- "yedirolmagach" – bu so'z zahirida tinglovchining suhbatdoshga, uning gap-so'zlari, aytayotgan fikrlariga munosabati ham aks etadi. Tinglovchi gap uqmas, qaysar, tor fikrlaydigan bo'lishi mumkin. Tahlil etilayotgan matn doirasida olib qaraladigan bo'lsa, tinglovchi – Razzoq so'fi akasining barcha gaplarini, fikrlarini, orzu-maqсадlarini juda yaxshi tushunadi, hamma narsaga aqli yetadi. Ammo undagi qaysarlik, xudbinlik "Akasi o'z gapini yedirolmagach" holatiga sabab bo'ladi. "yedirolmagach" so'zi ustida analitik fikr yuritish so'zlovchi haqida ham, tinglovchi haqida ham mantiqiy fikrlar, xulosalar yasashga imkon beradi;

- "Eshon avval: So'fi o'zi qani? – deb so'radi" jumlasida ustida analitik fikr yuritish yana yangi mantiqiy fikrlarni hosil qilishga turtki beradi. O'quvchilar Eshon boboning masalaga kirishishdan avval nima uchun Razzoq so'fining o'zini yo'qlayotgani, surishtirayotgani sababini aniqlashga kirishadilar. Analitik fikrlash ularda tomonlar biror masalani hal etayotganlarida shaxsan ishtirok etishlari talab etiladi, bu o'zaro hurmatni anglatadi, turli noxush holatlarning oldini oladi kabi yana bir qancha yangi fikrlarning tug'ilishiga zamin yaratadi;

- "Eshon kuldi". Analitik tafakkur vositasida "Eshon kuldi" gapining ma'nolari idrok etiladi. Eshon boboning kulishi "kim-saning ustidan kulish", "mascara qilish", "mazax", "piching", "kinoya" ma'nosini anglatadi. Bu kulish zahirida Razzoq so'fining quvligiga, ayyorligiga ishora ham yashiringan. Atrofdagi odamlarga, ularning gap-so'zlariga, murojaatlariga beparvolik, bepisandlikni bildirish "kulish" orqali ham amalga oshiriladi. "Eshon kuldi" – Eshon boboning fe'l-atvorida kalondimog'lik, manmanmanlik kabi qusurlar mavjudligidan xabar beradi;

- Bu tahliliy fikrlash o'quvchilarning tarixiy tafakkurini yanada rivojlantiradi. Parcha yuzasidan analitik tafakkur yuritish bu

bilan to'xtab qolmaydi. "Kashf" etilgan fikrlardan yangi fikrlar, mulo-hazalar, munosabatlar paydo bo'ladi. O'zaro bahs-munozara qiziydi. Bu narsa ta'lim sifati va samadorligini oshiradi.

E'tibor berilsa, asardan olingan kichik bir parcha tahliliga analitik yondashuv juda ko'p mantiqiy fikrlarning, xulosalarning yuza kelishiga sabab bo'layotgani ayon bo'ladi. Badiiy asar tahliliga analitik yondashuv o'quvchida tadqiqotchilik, izlanuvchanlik qo-biliyatini shakllantiradi. Badiiy asar tahlilini nazariyotchi va meto-dist olimlar yaratgan boy bilim hamda tajribalarni tahlilga analitik yondashuv bilan uyg'un takomillashtirish adabiyot o'qitishni yangi bosqichga ko'taradi.

To'g'ri, o'quvchilar badiiy asar tahlili jarayonida birdaniga analitik tafakkur yuritish imkoniyatiga ega bo'lmasliklari mum-kindir, lekin bundan aslo ortga chekinish kerak emas. Ma'lum vaqt o'qituvchidan pedagogik mehnat, metodik izlanish talab etiladi, sekin-asta o'quvchilarda analitik fikrlash ko'nikmasi, malakasi hosil bo'ladi. O'qituvchi konseptual savol va topshiriqlar vositasida o'qu-vcilar tafakkurini harakatga keltiradi, ularni fikrlashga undaydi.

XULOSA

Badiiy asar tahlili, avvalo, badiiy asarni o'qishdan, u bilan tan-ishishdan boshlanadi.

Anglashiladiki, badiiy asar tahlili, avvalo, tahlil haqida tafak-kur qilishdan boshlanadi: tahlilchi tahlil "xaritasini" fikran chizib oladi, maqsad va vazifalarni aniq belgilaydi. Har qanday asar tahlili-ga uni "kashf etaman", deb kirishiladi. Kashfiyotchilik ruhi tahlilchini ilhomlantiradi, asarni chuqurroq tadqiq etishga undaydi. Badiiy asar tahlilining muvaffaqiyati quyidagi omillarga bog'liq bo'ladi:

- tahlilchining intellektual salohiyati, tafakkuriy sifat-larga egaligi;
- tahlil turi: ilmiy yoki o'quv tahlili ekani;
- adibning ijodiy uslubi;
- tahlil etilayotgan asarning qanday adabiy an'analar va mafkuraviy voqelik muhitida yaratilgani;
- tahlil etilayotgan asarning milliy yoki boshqa xalqlar adabiyoti namunasi ekani;
- tahlil etilayotgan asarning tur va janri;
- asar yo'nalishi: fantastik, detektiv, tasavvufiy...;
- tahlilning makon va zamon...

Adabiyot darslarida badiiy asar tahlilida asar mazmunidan ko'ra ko'proq g'oyasiga, tag ma'nosiga e'tibor beriladi. Ona tili

darslarida kichik bir badiiy matn ustida bu darajada ish olib borilmaydi. Adabiy o'qish darslarida obrazlar ustidagi ishlar ustuvorlik kasb etadi. Obrazlar so'zlar vositasida vujudga keltiriladi. Ana shunday so'zlar bir gap misolida ham kuzatilishi mumkin.

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirib aytganda, analitik tekstual tahlil ikki tomonlama samaradorlik keltiradi: birinchidan tahlilning ilmiy-pedagogik ahamiyati yuksaladi, tahlildan ko'zlangan maqsad va vazifalarga erishiladi, ikkinchi tomondan, tahlilchining (o'quvchining) analitik tafakkur yuritish qobiliyati shakllanadi. Badiiy asarlarni analitik tahlil qilish uquviga ega bo'lgan o'quvchi ijtimoiy hayotda hamma masala doirasida atroflicha fikrlaydigan, aniq tafakkur yuritadigan, to'g'ri xulosa va qaror qabul qilish odatini kasb etadi.

Adabiyotlar

- Мираниев, Ш.М. 2017. *Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз*. – Тошкент: Ўзбекистон.
- Ўзбекистон Республикаси Президентining "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaa va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi Qarori. 2017-yil 13-sentabr.
- Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 2007. Тўртинчи жилд. Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти.
- Самаров, Р.С., Алимов, Х. 2016. *Олий таълим жараёнини бошқаришда тизимли таҳлил ва қарорлар қабул қилиш технологиялари. Ўқув-услубий мажмуа*. – Тошкент: 23-28-бетлар.
- Қозоқбой, Йўлдош, Муҳайе, Йўлдош. 2016. *Бадий таҳлил асослари*. – Тошкент: "КАМАЛАК", – 140 б.
- Йўлдошев, Қ. 1996. *Адабиёт ўқитишнинг илмий-назарий асослари*. Тошкент: "Ўқитувчи".
- Кураонов, Д. *Адабий таълим ҳақида айрим мулоҳазалар*. // Электрон манба: <http://quronov.narod.ru/dmaqk2.html>.
- Abu Nasr Forobiy. 2016. *Fozil odamlar shahri*. – Тошкент: Ziyonet.uz/ru/book/Mahbub-ul-qulub". dillarimiz obodligi
- Чўлпон. 2015. *Кеча ва кундуз: Роман*. – Тошкент: "Янги аср авлоди".
- Turakulova, O.A. 2020. *Reading in students during textual analysis as a means of developing culture*. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 04, ISSN: 1475-7192. <https://www.idpublications.org/wp-content/uploads/2020/11/Full-Paper-READING-IN-STUDENTS-DURING-TEXTUAL-ANALYSIS-AS-A-MEANS-OF-DEVELOPING-CULTURE.pdf>
- Turakulova, O.A. 2020. *Students during textual analysis as a means of developing culture*. European Journal of Research and Reflection